

**EAST EUROPEAN UNIVERSITY OF ECONOMICS
AND MANAGEMENT**

**INSTITUTE FOR ECONOMICS AND FORECASTING
UKRAINIAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCE**

**ODESSA STATE ACADEMY OF CIVIL ENGINEERING
AND ARCHITECTURE**

MYKOLAYIV NATIONAL AGRARIAN UNIVERSITY

***FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY
AND ACCOUNTING AND ANALYTICAL
SUPPORT IN BUSINESS***

Monograph

*edited by Doctor of Economic Sciences, Professor,
V. M. Yatsenko*

**VIENNA
(AUSTRIA)
2016**

“East West” Association for Advanced Studies and Higher Education

**FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY AND ACCOUNTING
AND ANALYTICAL SUPPORT IN BUSINESS**

LBC 65.052

UDC 657.05: 351.863

*Recommended for publishing by the Board of Studies of East European
University of economics and management
(record № 6d/d 26.05.2016)*

Reviewers:

Doctor of Economics, Professor Vishnevskaya O.M.

Doctor of Economics, Professor Savchenko S.O.

Doctor of Economics, Professor Sahatskiy M.P.

F59 Financial and Economic Security and Accounting and Analytical Support in Business : monograph / L.Kindratska, K.Pavlov, L.Shpak, O.Yatsenko [et.al]; edited by V. Yatsenko – "East West" Association For Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, Austria, 2016. – 358 p.

ISBN 978-3-903115-48-4

The essence of accounting policies and the problems of financial and economic activities management of business entities have been studied in the monograph. The government’s place and role in business regulation in Ukraine have been defined. The financial aspects of social sphere and banking sector have been analyzed. The assessment of legal framework for the regulation of economic relations in the state has been conducted. The priorities for the European integration of the domestic business entities as well as the problems of accounting standardization have been outlined. The common guidelines to improve accounting policies and support real economy have been suggested.

The publication is targeted at scholars, economists in banking sector, specialists in financial regulatory authorities and business entities, students.

ISBN 978-3-903115-48-4

© 2016 Copyright by "East West" Association For
Advanced Studies and Higher Education GmbH
©2016 Group of author

інфраструктури агропромислового комплексу. Проте, з поглибленням економічної кризи триває зростання темпів її занепаду на селі. Запобігання подальшому поглибленню руйнівних соціальних процесів агропромислового комплексу передбачає активізацію опрацювання і поступового втілення в життя комплексу нормативно-правових та організаційно-економічних заходів, які ґрунтуватимуться насамперед на реальному попиті та пропозиції соціальних послуг на мікрорівні, тобто посиленні регулюючого впливу органів місцевого самоврядування на засадах органічного поєднання функцій місцевих владних структур та регіональних і загальнодержавних органів влади у вирішенні завдань соціального розвитку агропромислового комплексу.

4.6. Домінанти залучення фінансовими посередниками заощаджень населення

Соціально-економічний розвиток України в умовах фінансової глобалізації потребує значних інвестиційних ресурсів. Основним джерелом їх формування виступають грошові заощадження суб'єктів економіки. Необхідною умовою трансформації заощаджень в інвестиції є спосіб їх мобілізації. Відтак перед заощадниками, особливо домашніми господарствами, постає надзвичайно актуальне завдання вибору інструментів використання своїх заощаджень, а перед фінансовими посередниками – пропонування відповідних інструментів, котрі враховували б не лише інтереси сторін, а й дозволяли трансформувати заощадження в інвестиційні ресурси. З огляду на це питання альтернативності вибору заощадником фінансових інструментів використання власних заощаджень набуло особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності заощаджень та вибору заощадником фінансових інструментів використання власних заощаджень присвячена низка праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених. До них можна віднести вітчизняних учених: Б. Кваснюка, О. Ватаманюка, С. Панчишина, М. Савлука, а також зарубіжних: Габбарда Р. Глена, Ф. Мишкіна, Доланда Е. Дж. Незважаючи на значну кількість праць, у яких містяться ґрунтовні рекомендації щодо вибору заощадником фінансових інструментів використання власних заощаджень,

залишається багато не вирішених питань, а й отже потреба в подальших наукових дослідженнях, зокрема проблеми використання грошових заощаджень населення.

Заощадження слід розглядати як частину доходів суб'єктів економіки, не використану на споживання, сплату податків і неподаткових платежів і призначену для забезпечення потреб у майбутньому. Поняття «заощадження» є багатограним, його можна класифікувати за різними ознаками, кожна з яких характеризує сутність заощаджень з того чи іншого боку, доповнюють одна одну, створюючи цілісне розуміння сутності заощаджень¹. Оскільки дослідження передбачає висвітлення ролі фінансових посередників у залученні грошових заощаджень населення, то далі розглянемо одну з ознак, яка безпосередньо пов'язана з можливостями практичного використання грошових заощаджень населення окремими фінансовими посередниками у своїй діяльності. Отже, за способом мобілізації розрізняють організовані та неорганізовані заощадження. Організовані заощадження мають місце тоді, коли в їх мобілізації та розміщенні беруть участь фінансові посередники. На вкладені таким чином заощадження їх власники через певний час отримують доходи. Неорганізовані заощадження мають місце тоді, коли заощадження вкладаються в товари та майно або нагромаджуються у вигляді готівки. Наявність таких заощаджень не вигідна не лише державі, а й їхнім власникам. Для держави це, зокрема, ускладнює процес регулювання грошової маси в обігу, власники ж позбавляються можливості отримання доходів у вигляді процентів, дивідендів тощо.

Оскільки доцільнішими є організовані заощадження, то зміцнення довіри юридичних та фізичних осіб до фінансових посередників стає першочерговим завданням. Поділяємо точку зору А. І. Шкляра, який відзначає необхідність нагляду за системними установами, а також наявність значних загроз неприборканого морального ризику в банківській системі, який генерується з боку як вкладників, так і банкірів, що суттєво впливає на методи конкурентної боротьби між банками за депозитну базу². Саме організовані заощадження слугують найважливішою складовою ресурсної бази фінансових посередників. Мобілізація грошових заощаджень юридичних та фізичних осіб здійснюється за допомогою різних фінансових інструментів різними фінансовими

¹ Алексєєнко М. Д. Актуальні питання депозитного формування ресурсної бази банків / М. Д. Алексєєнко // Банківська справа. – 2013. – № 3. – С. 34–43.

² Шкляр А. І. Функціональні проблеми системи гарантування вкладів в Україні та шляхи їх вирішення / А. І. Шкляр // Економіка України. – 2016. – № 2. – С. 28–43.

посередниками^{1,2}.

Найбільш популярним інструментом мобілізації грошових заощаджень виступають депозити кредитних установ, зокрема банків. Обсяги депозитів в банках постійно коливаються. Внески фізичних осіб в українських банках за березень 2016 року зменшилися на 1,6%, або 6,9 млрд. грн. і склали 411,4 млрд. грн. При цьому депозити в гривні знизилися на 0,9% – до 183,3 млрд. грн., а в валюті внески скоротилися на 3,6% – до 8,5 млрд. грн.³ Основне скорочення валютних внесків було викликано зміцненням курсу гривни з 27,05 грн./дол. до 26,21 грн./дол. У березні 2016 року населення продало банкам на 259,8 млн. дол. іноземної валюти більше, ніж купили; це на 113,2 млн. дол. (77,2%) більше, ніж у попередньому місяці.

Протягом 2016 року зберігається тенденція на зниження прибутковості депозитних вкладів. У 2016 році кількість досліджуваних депозитних програм скоротилася з 211 до 198. За січень-травень 2016 року вартість вкладів знизилася на 2-3 п.п., до кінця року загальне зниження ставок може скласти від 2 п.п. до 5 п.п.⁴. Також на здешевлення депозитів впливає політичний фактор. Оскільки НБУ не може гарантувати подальшої відсутності банкрутств у системі, то це призводить до того, що вкладники забирають валютні кошти в першу чергу. Стабілізації ситуації на банківському ринку має сприяти зняття обмежень з боку регулятора. Зокрема, з 5 березня 2016 року Національний банк України вже збільшив ліміти на видачу депозитів з гривневих рахунків з 300 тис грн. до 500 тис грн. в день, а з валютних рахунків – з 20 тис грн. до 50 тис грн. в еквіваленті.

Банки пропонують депозити як у грошовій формі (в національній та іноземній валюті), так і у формі банківських металів. Приймаючи рішення про форму розміщення фінансового активу, потенційний вкладник повинен враховувати, зокрема, таке. По-перше, компенсація валютних вкладів за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних

¹ Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року : Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 року № 391. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>.

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг : проект Закону України від 23.03.2015 року № 2456. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54522.

³ В НБУ встревожились : із банків «утекають» депозити. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.eizvestia.com/news-finance/full/251-v-nbu-vstrevozhilis-iz-bankov-utekayut-depozity>.

⁴ Банкіри очікують зниження ставок по депозитах. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=12226&menu=22&Itemid=69.

осіб (ФГВФО) здійснюється в гривні за курсом НБУ на день настання недоступності вкладу. Новим каналом залучення депозитів в 2015 році стала співпраця кредитних установ з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. У 2015 році під час повернення вкладів банкам-агентам вдавалося переоформляти у себе до 30-40% коштів¹. По-друге, закладами у банківських металах компенсація вкладникові з ФГВФО не проводиться. По-третє, відкриваючи депозит у банківських металах, вкладник має враховувати вартість металу, за якою йому він продається банком, і вартістю, що складається на світовому ринку дорогоцінних металів, а також ціною зворотного викупу банком металу депозиту. По-четверте, відкриваючи депозит у іноземній валюті слід враховувати її курс відносно гривні. По-п'яте, на залучення коштів до банку впливають регулятори фінансового ринку. Так, залучаючи кошти на валютні депозити, банки законодавчо обмежені у наданні валютних кредитів. Слід врахувати й те, що відбувається оподаткування доходу, одержаного за депозити, які розміщені в депозитних корпораціях. Пошосте, банки майже завжди залишають за собою право змінити та/або доповнити умови договору, котрим регулюються умови депозиту, особливо право зміни розміру депозитної ставки. Це досягається, зокрема, внесенням до відповідного договору умов, за настанням яких передбачається згода вкладника (ніби надана наперед вкладником) на зміну умов договору або припинення його дії. По-сьоме, банки, пропонуючи вкладникам типові форми договорів, зазвичай не надають власникам фінансових активів внести зміни та/або доповнення до тексту, тобто якщо клієнт повністю погоджується із запропонованими банком умовами – угода укладається, не погоджується й пропонує свої зміни чи доповнення – договір не укладається.

Залучати заощадження населення на депозити можуть і кредитні спілки. Депозитні програми кредитних спілок по більшості позицій співпадають з банківськими. За обсягами залучених депозитів кредитні спілки не можуть конкурувати з банками. Водночас кредитні спілки заманюють клієнтів процентними ставками, розміри яких вищі ніж у банках. Розміщуючи заощадження в кредитній спілці потенційний вкладник повинен враховувати наступне. По-перше, зобов'язання кредитної спілки перед одним своїм членом не можуть бути більше 10% від загальних зобов'язань спілки. По-друге,

---

¹ Банки на третину збільшили депозитний портфель. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=12239&menu=22&Itemid=69.

кредитна спілка приймає вклади лише в грошовій формі. По-третє, депозити в кредитних спілках не підпадають під законодавство України про гарантування вкладів фізичних осіб. По-четверте, регулювання діяльності кредитних спілок не здійснюється так ретельно, як банківська діяльність. Тому ризики втрати заощаджень, вкладених у кредитні спілки, вищі ніж розміщених у банках. Щодо ризиків, то зазначимо, що у першому кварталі 2016 року пом'якшення стандартів споживчого кредитування домогосподарств відзначили 20% банків, а в II кварталі цього року очікують уже 40%¹. У порівнянні з попередніми очікуваннями банків, в I кварталі кредитний ризик несуттєво збільшився (32% відповідей банків), ризик ліквідності й процентний продовжували зменшуватися. В II кварталі банки очікують незначного зменшення процентного й ризику ліквідності, але збільшення операційного й кредитного ризиків.

Традиційним інструментом збереження заощаджень виступають дорогоцінні метали. Банки реалізують, зокрема зливки з банківських металів. Вкладаючи заощадження в зливки із банківських металів слід враховувати таке. По-перше, ціни на банківські метали на внутрішньому та міжнародних ринках можуть суттєво різнитись. По-друге, банки реалізують в Україні зливки завезені, як правило, із-за кордону, що збільшує витрати, які банку компенсує потенційний покупець. По-третє, ціна одного грама банківського металу в зливках великої ваги менша, ніж у дрібних зливках. Тому спред між ціною продажу та зворотної купівлі злиwkів банком коливається і складає суттєвий розмір. Це пов'язано, зокрема з тим, що банки іноді або зовсім не викуповують раніше реалізовані зливки, або з додатковими витратними процедурами купують зливки реалізовані іншими банками. Тому власникам злиwkів частіше доводиться користуватися котировками, виставленими в одному банку. По-четверте, банки пропонують клієнтам, які придбали зливки з банківських металів, зберігати їх у банку, орендуючи з цією метою індивідуальний сейф, або розмістити на «металевому» депозитному рахунку під проценти.

Одним із інструментів мобілізації заощаджень є золоті й срібні інвестиційні монети, зокрема відкарбовані на Банкотно-монетному дворі НБУ. До переваг цього інструменту інвестування відносять більшу стабільність ринку банківських металів, у порівнянні з валютним, нумізматичну цінність монет, що сприяє збільшенню їх вартості. Крім того, якщо золоті й срібні зливки банки можуть не

---

¹ В українських банках подешевели депозити. – [Електронний ресурс]. – <http://news.eizvestia.com/news-finance/full/682-zarozhdenie-optimizma-ukrainskie-banki-zhdut-naplyva-depozitov>.

викупувати назад у громадян, то інвестиційні монети зобов'язані. Однак цей фінансовий інструмент не розрахований на широке коло заощадників.

Альтернативу депозитам можуть скласти цінні папери. Однак фондовий ринок України недостатньо розвинений, що, з різних причин, не стимулює більшість заощадників вкладати грошові заощадження в цінні папери. Покращити ситуацію можливо, зокрема шляхом співпраці банків з емітентами державних цінних паперів. Зокрема мова може йти про використання індексованих депозитів. Суть даного фінансового інструменту може полягати в наступному: фізична особа розміщує в державному банку депозитний внесок у гривні, після чого ці кошти інвестуються в індексовані облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Таким чином, депозит буде індексований на курс гривні до долара, встановлений на дату повернення внеску, а процентна ставка по індексованому депозиту, відповідно, буде вище, ніж по звичайному валютному. Термін таких гривневих депозитів має дорівнювати терміну обігу індексованих ОВДП. Людина отримує гарантію захисту своїх заощаджень від зміни курсу гривні, оскільки сума його внеску не зменшиться внаслідок курсових коливань, якщо вони будуть. Вигода банків полягає в тому, що, вклавши залучені від населення кошти в індексовані ОВДП, вони зможуть використати дані цінні папери як заставу під кредити рефінансування Національного банку, використати їх в операції РЕПО, а також на міжбанківському кредитному ринку. Крім того, під ці кредити не доцільно створювати додаткові резерви. Таким чином, завдяки індексованим депозитам громадяни одержують альтернативу традиційним банківським депозитам, держава додаткові ресурси для фінансування та розвитку економіки.

Залучати заощадження можуть і недержавні пенсійні фонди (НПФ), тобто фінансові посередники, котрі на договірній основі акумулюються кошти юридичних і фізичних осіб у цільові фонди, з яких здійснюються пенсійні виплати учасникам недержавного пенсійного забезпечення після досягнення певного віку. В Україні функціонують відкриті, корпоративні та професійні види НПФ. Серед НПФ, заснованих банками, є відкриті та корпоративні. Для банків їхні НПФ виступають розширенням продуктового ряду фінансових послуг. Пенсійне забезпечення своїх працівників банки розглядали як стартову позицію надалі мінімально гарантованого припливу внесків до фонду, як елемент «Соціального пакета» для працівників банку поряд з медичною страховкою, бонусами тощо. Зауважимо, що переважну частку до НПФ нашої країни сплачували компанії на

користь своїх працівників, проте багато підприємств реального сектору економіки призупинили їх виплату. Зазначимо, що спочатку багато учасників НПФ розглядали участь в них як один з альтернативних варіантів інвестування заощаджень через інституційних інвесторів з метою їх збереження та отримання прибутків. Коли дохідність від такого вкладання заощадження були вищим за банківські депозити, проблем з нарощуванням пенсійних внесків та пенсійних активів практично не виникало. Однак після падіння індексів фондових бірж та від'ємних результатів фінансової діяльності фондів відбуваються переорієнтація населення на депозити депозитних корпорацій. Слід враховувати, що згідно чинного законодавства України НПФ самі можуть бути вкладниками, тобто розміщувати на банківських депозитних рахунках у грошових коштах та в ощадних сертифікатах банків законодавчо визначений розмір загальної вартості активів. Важливим моментом діяльності НПФ є питання захисту пенсійних накопичень громадян. Практика свідчить, що законодавство не містить відповідних гарантій захисту пенсійних накопичень громадян, зокрема через розміщення активів НПФ у неліквідні та збиткові фінансові інструменти.

Активізація діяльності НПФ в подальшому пов'язана, на нашу думку, з: підвищенням рівня доходів населення; законодавчим врегулюванням окремих питань функціонування ринку недержавного пенсійного забезпечення; підвищенням рівня довіри населення до НПФ та рівня його фінансової грамотності; стимулюванням заінтересованості роботодавців у фінансуванні недержавних пенсійних програм для працівників та ін.

Залученням та розміщенням заощаджень займаються також інститути спільного інвестування (ІСІ). ІСІ – це фінансові посередники, що здійснюють залучення і розміщення фінансових ресурсів інвесторів. Акумуляовані ресурси з метою з метою їх ефективного розміщення вкладаються у різні види активів фінансового ринку. Необхідність врахування інвестиційних уподобань населення в організоване прибуткове русло є основною, на якій ґрунтується бізнес ІСІ. Вкладання коштів в активи ІСІ більш ризиковане, ніж, наприклад в банківські депозити, а значить у низці випадків й більш прибуткове. Водночас обсяг активів ІСІ незначний.

Закон України «Про інститути спільного інвестування» поділяє ІСІ на: відкриті, закриті, інтервальні; строкові та безстрокові; диверсифіковані та недиверсифіковані; спеціалізовані та кваліфікаційні. До спеціалізованих відносяться інвестиційні фонди грошового ринку, державних цінних паперів, облігацій, акцій,

індексні, банківських металів. Кваліфікаційні інвестують виключно в один із кваліфікаційних класів активів та кошти, а також не мають будь-яких вимог до структури активів. До кваліфікаційних належать зокрема такі класи активів: об'єднаний цінних паперів, нерухомості, рентних активів, кредитних активів, біржових товарних активів. Важливим є те, що при виборі фонду інвестор буде чітко знати, в які активи будуть вкладені кошти, і зможе оцінити рівень ризику та потенційний дохід від інвестицій. На розвиток ІСІ суттєво впливають, зокрема рівень доходів населення, обізнаність населення щодо функціонування ІСІ, дохідність за іншими фінансовими інструментами (наприклад, якщо дохідність за банківськими депозитами буде нижчою, то фонди будуть у фаворі).

Інструментом мобілізації грошових заощаджень виступає накопичувальне страхування життя, котре іноді характеризується як альтернатива банківському депозиту. Страхування життя – вид особистого страхування, що передбачає обов'язок страхової компанії здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та/або досягнення цією особою визначеного договором віку. Умови договору страхування життя можуть також передбачати обов'язок страховика здійснити страхову виплату в разі нещасного випадку, який трапився із застрахованою особою, та/або її хвороби. Отже, наявність ризикової та накопичувальної частин страхового поліса стає повсякденною практикою. Ризикова частина поліса передбачає як стандартний захист життя (смерть і втрата часткової працездатності), так і умови страхування низки інших ризиків, зокрема від нещасного випадку, ризик інвалідності. Накопичувальна частина передбачає, що платежі, що вносить застрахований, накопичуються протягом дії договору і після строку його закінчення застрахованому виплачується накопичена страхова сума разом з інвестиційним доходом і додатковим інвестиційним доходом.

Порівнюючи накопичувальне страхування життя та банківський депозит слід враховувати зокрема наступне. По-перше, схожість полягає між ними лише в одержанні доходу, однак дохідність банківського депозиту нині суттєво більша. По-друге, страхування життя – це насамперед довгострокова програма накопичення коштів і страховий захист, а тому треба враховувати спроможність у майбутньому зробити чергові страхові внески. Строки розміщення коштів на депозити у банку значно коротші ніж при

накопичувальному страхуванні життя. По-третє, накопичувальне страхування життя передбачає страхове покриття від таких ризиків як смерть, інвалідність, нещасний випадок. Банківський депозит такого покриття не передбачає. По-четверте, вкладник у банку може достроково розірвати угоду в будь-який час, втративши при цьому всі нараховані відсотки або отримати їх за ставкою, розмір якої може суттєво бути нижчою від встановленої при укладенні депозитного договору. У разі дострокового припинення дії договору накопичувального страхування життя втрачається більша частка заощаджень через викупну суму, методика розрахунку якої у кожній компанії своя і характеризується неоднозначністю у розумінні. По-п'яте, слід враховувати ризик втрати заощаджень. На страховому ринку немає механізму гарантування повернення внесків за полісами накопичувального страхування життя у разі банкрутства страховиків. За банківськими депозитами існує Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який сьогодні компенсує максимум 200 тис. грн. (з урахуванням відсотків) кожному вкладнику банку-учасника фонду. По-шосте, слід враховувати чинник оподаткування доходів по банківських депозитах та при накопичувальному страхуванні життя^{1,2}.

Підсумовуючи зазначимо, що вибір фінансових інструментів розміщення фізичними особами власних грошових заощаджень є справою важливою і актуальною. Мобілізація грошових заощаджень населення фінансовими посередниками сприятиме підвищенню життєвого рівня домашніх господарств та соціально-економічному розвитку країни. Важливим завданням має стати забезпечення надійності національних фінансових посередників та підвищення рівня довіри до них населення. Відтак питання мобілізації фінансовими посередниками грошових заощаджень населення та їх трансформації в інвестиційні ресурси вимагають подальші досліджень як у теоретичному, так і в прикладному аспекті.

---

¹ Головин А. О. *Перспективи регулювання фінансового ринка* / А. О. Головин, Г. Л. Толкаченко // *Фінанси и кредит*. – 2015. – № 17(641). – С. 11–19.

² Савина Н. Е. *Новый подход к понятию «страховой продукт»* / Н. Е. Савина // *Фінанси и кредит*. – 2015. – № 18(642). – С. 52–60.

4.7. Інституційні імперативи розвитку банків, недержавних пенсійних фондів, страхових компаній і інститутів спільного інвестування в умовах фінансової невизначеності

Геополітичні ризики стали більше значимими. В умовах посткризової взаємозалежної світової економіки особливої уваги заслуговує підтримка стійкого економічного розвитку та фінансової системи. Стабілізація світової економіки супроводжується нестійким підйомом з більш повільним, ніж очікувалося, зростанням і можливим ризиком погіршення ситуації. Для країн з розвинутою економікою і для країн з ринком, що формується, основне завдання полягає в тому, щоб не лише дотримуватися за висловом МВФ «повторення загальної мантри „структурні реформи”», а й визначити, які реформи є найбільш необхідними та політично досяжними. Країнам з ринком, що формується, варто здійснювати заходи для пом'якшення несприятливих глобальних впливів та захисту стабільності своїх фінансових систем за рахунок посиленого нагляду за уразливими секторами та управління ризиками.

У ринковій економіці процес відтворення національного продукту має особливість: через певні проміжки часу його нормальний хід переривається кризою (від грец. *krisis* – поворотний пункт, результат), що означає важкий перехідний період. Періодичні кризи повторюються регулярно через певні проміжки часу. В XI ст. і в першій половині XX ст. кризи періодично повторювалися приблизно через 10–12 років. Проте ці кризи не дають початку повного ділового циклу та перериваються на якомусь етапі і є менш глибокими. Водночас нерегулярні кризи мають особливі причини виникнення.

В умовах перманентної фінансової невизначеності Міжнародний валютний фонд здійснює важливі заходи щодо відновленню власної системи нагляду. З 2012 року МВФ реалізує інтегрований нагляд з метою модернізації правових засад для здійснення наглядової діяльності на двосторонній та багатосторонній основі у контексті розвитку світової економіки. Особлива увага приділяється ризикам та вторинним ефектам для досягнення фінансової і зовнішньоекономічної стабільності. Фонд реалізує Стратегію фінансового нагляду й макропруденційної політики щодо лібералізації потоків капіталу й управління ними, а також включення

матриці оцінки ризиків¹.

У 2016 році Консультативний комітет з управління ризиками продовжував підтримувати впровадження системи управління ризиком МВФ. Комітет щорічно підготовлює доповідь про основні стратегічні й операційні ризики для МВФ. Деякі виконавчі директори відзначили, що в майбутніх доповідях доцільно розширити аналіз стратегій щодо зменшення ризиків².

До основних функцій держави відносять регулювання валютно-фінансової сфери національного господарства, недопущення інфляції як основної протидії стабільному економічному розвитку та здійснення заходів щодо попередження ризиків. В світовій практиці структурні реформи сприяють зміцненню впевненості щодо гарантування потенційного зростання та створенню робочих місць. М'яка грошово-кредитна політика має підтримувати попит і давати можливість проведення критично важливих для макроекономічного розвитку реформ, які сприятимуть розвитку ринків праці й товарів; залученню кредитів у реальний сектор; реалізації податково-бюджетної політики та ліквідації недоліків в фінансовій інфраструктурі.

Стійкість банківських установ визначається зовнішніми й внутрішніми факторами. Фахівці МВФ визнають, що епізоди неліквідності створюють вторинні ефекти для інших класів активів і країн з ринком, що формується, як відзначалося на ринку казначейських паперів США та у випадках, викликаних заходами політики нестабільності на валютних ринках, зокрема після скасування нижньої границі коливань курсу швейцарського франка³. Ці події свідчать про важливість врахування чинників уразливості на ринках капіталу та в тішовій банківській системі. Вважаємо, що зовнішні фактори доцільно підрозділити на такі самостійні групи: загальноекономічні; політичні; фінансові; правові; соціально-психологічні; форс-мажорні.

В умовах кризи спостерігається масовий відтік фінансових ресурсів та проблеми ліквідності банків. На практиці варто враховувати: по-перше, підвищення стійкості банків. Оскільки

---

¹ *Исполнительный совет МВФ провел анализ надзорной деятельности: поддержка устойчивого экономического роста в условиях посткризисного взаимосвязанного мира // Международный Валютный Фонд. – 2014. – 6 октября. – Пресс-релиз № 14/454.*

² *Международный валютный фонд. Годовой отчет 2014. От стабилизации к устойчивому росту.*

³ *Доклад по вопросам глобальной финансовой стабильности. – 2015. – Апрель. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.imf.org/external/ns/l0e/cs.aspx?id=69>.*

ліберальні грошово-кредитні умови приводять до збільшення ринкових як ризиків, так ризиків ліквідності, особливо в тіньовому банківському секторі, то це може поставити під загрозу фінансову стабільність. Дієве регулювання й нагляд за фінансовим сектором, у тому числі розробка й застосування макропруденційних інструментів, може хеджувати надмірні фінансові ризики. Доцільно здійснювати підготовку заходів для попередження менш сприятливих грошово-кредитних умов. Активна грошово-кредитна політика в деяких розвинених країнах, стабільність економічної політики та інститутів зменшує потенційно негативні вторинні ефекти.

По-друге, досягнення узгодженості. Поглиблення міжнародного співробітництва необхідне для здійснення рішучих заходів для підвищення фінансової стабільності й узгодження глобальних дисбалансів. Дієвість діалогу і співробітництва в сфері економічної політики можуть сприяти збалансуванню світового попиту; мінімізація негативних вторинних і поворотних ефектів від асинхронного згортання ліберальної грошово-кредитної політики сприятиме забезпеченню послідовності фінансового регулювання. Фінансові регулятори мають проводити стрес-тести для ризиків, пов'язаних з курсами іноземних валют і цінами на біржові товари, системно відстежувати рівень левериджу підприємств і їх відкриті валютні позиції, зокрема по похідних інструментах.

При фінансовій кризі в суспільстві порушуються кредитні зв'язки, спостерігається волатильність на ринку цінних паперів, падають курси акцій. Більшість підприємців потребує грошових коштів, зростають борги і тому норма банківського процента суттєво зростає. В 11 з 21 банківських систем у країнах з ринком, що формується, більше половини портфелів банківських кредитів складається з позик компаній, що піддає банки під небезпеку, пов'язану зі слабким фінансовим станом підприємств, особливо в Нігерії, Перу, Туреччині й Україні¹.

В Україні пріоритетними напрямками для відновлення кредитування банками стануть інвестиційні кредити, кредитування малого и середнього бізнесу та іпотечне кредитування. Поділяємо точку зору Л. М. Рябініної, яка визнає, що питання про розширення кредитування доцільно розглядати у контексті правильного управління ним, а саме – використовувати його на розвиток і підвищення ефективності реального виробництва і на соціально-

---

¹ Доклад по вопросам глобальной финансовой стабильности. – 2015. – Апрель. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.imf.org/external/ns/lde/cs.aspx?id=69>.

економічне піднесення країни без диспропорцій та загострення суперечностей¹. Доцільно застосовувати синдиковане кредитування, за допомогою якого банки можуть здійснювати фінансування великомасштабних проєктів, оскільки кредитні установи прагнуть до розширення меж вузького фінансового ринку, а також одержать можливість знизити рівень ризику.

Банківському інвестиційному кредитуванню не сприяє недостатня капіталізація банківської системи, при якій кредитні установи не мають можливості надавати реальному сектору економіки необхідні ресурси в достатніх обсягах. У даному контексті основними напрямками стимулювання розвитку банківської системи з метою активізації інвестиційного кредитування є: підвищення рівня капіталізації банків; створення сприятливого інвестиційного клімату шляхом запровадження єдиних принципів корпоративної культури і управління, посилення захисту приватної власності потенційних споживачів і надавачів банківських послуг; підвищення якості та конкурентоспроможності банківських послуг; оптимізація управління банківськими ризиками; здійснення заходів щодо захисту прав кредиторів і вкладників.

Банки є одними з основних учасників інвестиційного процесу, забезпечуючи не тільки його інвестування, а й зв'язок між його учасниками: державою, інвестиційними інститутами та споживачами. Для підвищення ефективності інвестиційної діяльності банкам необхідно створювати та розвивати системи управління ризиками, що сприятиме виявленню, оцінці, локалізації та моніторингу ризиків. В умовах фінансової невизначеності особливої уваги заслуговує розвиток системи гарантування вкладів (визначення цілей та ролі системи гарантування вкладів у національній фінансовій системі; забезпечення фінансової стабільності шляхом підвищення ефективності банківського нагляду)². Світовий досвід свідчить про доцільність запровадження додаткових державних гарантій і відміну спільного страхування.

Серед небанківських фінансових інститутів одне з провідних положень за своїм фінансовим потенціалом займають недержавні пенсійні фонди. Пенсійна система – це сукупність економіко-правових відносин, а також організаційних заходів з метою матеріальної компенсації населенню втраченого доходу при настанні

¹ Рябініна Л. М. Кредитна експансія та її вплив на економіку України / Л. М. Рябініна // Економіка України. – 2016. – № 3. – С. 41–51.

² Шкляр А. І. Функціональні проблеми системи гарантування вкладів в Україні та шляхи їх вирішення // Економіка України. – 2016. – № 3. – С. 52–59.

старості, інвалідності, втрати годувальника. До кінця 2016 року в Україні має розпочатися пенсійна реформа, і вже з 1 липня 2017 року в країні може почати діяти накопичувальна система пенсій. Додатково до єдиного соціального внеску в 22% роботодавцеві платитиме до нового Накопичувального пенсійного фонду на особистий рахунок працівника 2% від його заробітку у 2017 році, 3% – у 2018 році, 4% – у 2019 році і 5% – з 2020 року¹.

Система недержавного пенсійного забезпечення становить третій рівень пенсійної системи. Станом на 31.12.2015 року в Державному реєстрі фінансових установ зареєстровано 72 недержавних пенсійних фондів, 23 адміністраторів НПФ (станом на 31.12.2014 року – відповідно 76 НПФ та 24 адміністратори)². Найбільша кількість недержавних пенсійних фондів зосереджена у м. Києві – 53 (73,6% від загальної кількості НПФ). Одним із основних показників, які характеризують систему НПФ, є сплачені пенсійні внески. Сума пенсійних внесків станом на 31.12.2015 року становить 1 886,8 млн. грн., збільшившись порівняно з кінцем 2014 року на 4,3% (на 78,6 млн. грн.). Протягом 2015 року відбувався процес значного приросту вкладень в цінні папери, дохід по яких гарантовано Кабінетом Міністрів України (на 78,8%) та зменшення активів, що вкладені в акції (на 75,2%) та облігації (на 60,8%) українських емітентів.

Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється через: банківські установи (укладання договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб); страхові компанії; недержавні пенсійні фонди (укладення пенсійних контрактів між адміністраторами НПФ та вкладниками таких фондів (юридичних та фізичних осіб)).

Пенсійне страхування є системою перерозподілу доходів. Реалізація принципів соціальної справедливості, благодійності зачіпає інтереси учасників пенсійного страхування, впливає на добробут різних соціальних груп. В. В. Мортіков проводить розмежування між безпосередніми й опосередкованими інтересами роботодавців, працівників, пенсіонерів, осіб передпенсійного віку і соціально

---

¹ На українців чекає пенсійна революція: головні зміни. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eizvestia.com/uk/news_economy-ukr/full/523-na-ukrainciv-chekaye-pensijnna-revoluciya-golovni-zmini.

² Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/files/sector/NPF_IV%D0%BA%D0%B2_2015.pdf.

вразливих груп в пенсійному страхуванні¹.

Недержавні пенсійні фонди мають такі пріоритети: додаткову диверсифікованість ризиків свого портфеля за рахунок використання послуг декількох різних управляючих компаній; більший ступінь персоніфікованості відносин за рахунок укладання договору із застрахованою особою й відкриття йому індивідуального рахунку; можуть надавати застрахованій особі більший обсяг інформації; є більш «клієнтоорієнтовані» (наявність досвіду роботи із громадянами, філіями).

Метою інвестування пенсійних активів недержавних пенсійних фондів є приріст пенсійних коштів для забезпечення прав учасників фонду щодо отримання ними додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат. НПФ постійно балансують між прибутковістю й надійністю вкладень, тому дотримання принципу «майже розумного інвестора» потребує реалізацію поміркованої інвестиційної стратегії розвитку.

Розвиток світового страхового ринку тісно взаємозв'язаний з світовою економікою щодо акумулювання довгострокових інвестиційних ресурсів, залучення фінансових ресурсів через різноманітні пенсійні програми і програми страхування життя. В Україні ринок страхових послуг залишається одним з найбільш капіталізованих серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2015 становила 361, у тому числі страхових компаній «life» – 49 компаній, «non-life» – 312 компаній, тоді як станом на 31.12.2014 – 382 компанії («life» – 57 компаній, «non-life» – 325 компаній). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 2015 рік порівняно з 2014 роком, кількість компаній зменшилася на 21, порівняно з 2013 роком – на 46². Незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 99,9% – акумулюють 200 страхових компаній «non-Life» (64,1% всіх компаній «non-Life») та 99,0% – 20 страхових компаній «Life» (40,8% всіх компаній «Life»).

За 2015 рік частка валових страхових премій у відношенні до валового внутрішнього продукту становила 1,5%, що на 0,2 в.п. менше в порівнянні з 2014 роком; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП за 2015 рік становила 1,1%, що на 0,1 в.п. менше в

¹ Мортіков В. В. *Вигоди та втрати внаслідок функціонування системи державного пенсійного страхування* / В. В. Мортіков // *Фінанси України*. – 2014. – № 6. – С. 40–48.

² *Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/zvimi_dani/sk_%202015.pdf.

порівнянні з відповідним показником 2014 року.

Розвиток страхового ринку потребує дотримання принципів оцінки фінансової стійкості страховиків і поступального введення підвищених нормативів достатності капіталу (платоспроможності) страхових компаній; гармонізації та уніфікації національних законодавств в сфері страхування для визначення умов допуску страхових компаній і посередників на національні ринки; визначення порядку формування страхових резервів і умов їхнього інвестування. На основі виділення принципів ефективного управління, визначення видів ресурсів, цілей і завдань управління страхові компанії мають визначити механізм ефективного управління ресурсами, заходи щодо максимізації ефекту від використання кожного ресурсу з метою збільшення ринкової вартості компанії. Багато страхових компаній роблять ставку на розвиток цифрових технологій (Інтернет-продаж, e-mail-маркетинг і SMM-технології). Відповідно більшість нововведень 2016 року буде пов'язано з електронним страхуванням («Електронний поліс»), що потребуватиме відповідного нормативно-правового забезпечення¹.

Регулятивна політика у сфері страхування має бути спрямована на активізацію інвестиційної діяльності; підвищення рівня відповідальності керівників і власників страхових компаній за їх безпечність і стабільність; розширення переліку та посилення вимог до змісту інформації, яка оприлюднюється (інформації про власний фінансовий стан, власників); підвищення ефективності системи внутрішнього контролю. У контексті розширення фінансового потенціалу страхових компаній особливої уваги заслуговує впровадження програм страхування для малозабезпечених верств населення і підвищення рівня захисту прав споживачів страхових послуг.

У 2015 році кількість ІСІ скоротилася: зареєстрованих – із 1569 до 1563 (фондів, що досягли нормативу мінімального розміру активів, – із 1188 до 1177)². Проте зросла кількість відкритих та інтервальних спеціалізованих ІСІ через зміну виду раніше діючими диверсифікованими фондами цих типів. Активи ІСІ у 1-му кварталі 2015 року зросли на 90% за рахунок венчурних фондів. Станом на 31.03.2015 року сукупні активи ІСІ склали 213 229 млн. грн., у тому

¹ *Что будет со страхованием в 2016 году.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.eizvestia.com/news-markets/full/282-tyazhelye-vremena-chno-budet-so-strahovaniem-v-2016-godu>.

² *Аналитичний огляд діяльності ІСІ у 1 кварталі 2015 року.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart/225344.html.

числі венчурних фондів – 201 651 млн. грн. У 2015 році серед диверсифікованих ІСІ з публічною емісією за класами фондів, як і серед усіх секторів ІСІ за різними ознаками класифікації, лідирували фонди облігацій, що удвічі збільшили доходність класу за квартал (+13.6%). Фонди акцій у 1-му кварталі 2015 забезпечили середній дохід +3.8% (після – 2.9% у попередньому кварталі) і, таким чином, випередили лише фонди змішаних інвестицій (+1.5%, після – 2.3%).

В умовах фінансової невизначеності досягнення оптимальної структури фінансових активів є одним з головних завдань менеджменту інститутів спільного інвестування, оскільки вартість, структура, прибутковість та рівень ризику активів безпосередньо впливає на ефективність їх діяльності. На практиці формування та використання фінансових активів – це складна система, що включає в себе методи, принципи, заходи і засоби розробки та реалізації рішень^{1,2,3}.

Відповідно інвестиційна політика інститутів спільного інвестування має бути спрямована на забезпечення конкурентних переваг, своєчасного виконання зобов'язань перед вкладниками, а також поліпшення їх фінансового стану. Філософія розвитку інститутів спільного інвестування має бути спрямована на розширення частки на ринку, підвищення довіри клієнтів, зростання прибутковості активів та рейтингових оцінок діяльності.

Підвищення результативності діяльності інститутів спільного інвестування потребує постійного контролю за зовнішньою ситуацією на ринках та ефективністю нововведень. При проявленні зростаючого тренду та активізації інвесторів на ринку цінних паперів рекомендується збільшувати частку ризикованих активів для отримання максимальної доходності інститутом спільного інвестування. Водночас до стабілізації макрофінансового стану економік доцільно ІСІ дотримуватися консервативної політики інвестування, залучати до активів лише боргові інструменти підприємств, що відповідають відібраним показникам фінансової стійкості.

Традиційні фінансові продукти можуть створювати ризики для

---

¹ Аналітичний огляд діяльності ІСІ у 1 кварталі 2015 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart/225344.html.

² Ковтун В. Інститути спільного інвестування на ринку фінансового посередництва [Електронний ресурс] / В. Ковтун. – Режим доступу : <http://www.securities.usmdi.org/PDF/823.pdf>.

³ Єрмакович С. Міжнародний досвід діяльності інститутів спільного інвестування [Електронний ресурс] / С. Єрмакович. – Режим доступу : <http://www.uapadlc.org.ua/ukrmisto/1/n1g2s3.htm>.

фінансової стабільності по двох каналах: при розбіжності стимулів між кінцевими інвесторами й керуючими портфельів; ризик масових вилучень ресурсів, пов'язаний з наявністю невідповідностей між ліквідністю активів і зобов'язань^{1,2,3}. Фінансовий ризик характеризується тим, чим більше позикових коштів залучають фінансові посередники, тим вищий ризик для їхніх акціонерів чи засновників.

Проблематика пошуку адекватного визначення сутності ризику інвестиційної діяльності безпосередньо пов'язана з проблемами класифікації фінансових ризиків. Під класифікацією ризику розуміють розподіл ризику на відповідні групи за певними ознаками для досягнення поставлених цілей. Необхідність квантифікації і систематизації ризиків інвестиційної діяльності викликана теоретичними та практичними потребами. Квантифікація повинна бути не лише змістовною, але й практичною. Вона є ефективною при розробці методів якісної та кількісної оцінки ступеня ризику, раціональної системи методів й інструментарію управління ним.

Квантифікація ризиків інвестиційної діяльності має узгоджуватися з наявністю великої кількості ризиків, з якими фінансові посередники постійно стикаються при прийнятті як поточних і довгострокових рішень; неможливістю проведення межі між ризиками, оскільки вони тісно взаємопов'язані; відмінністю у динамічності та інтенсивності дії ризиків. Ризики інвестиційної діяльності формалізують процес вимірювання та розрахунків за такими компонентами: рівень ризику (обсяг можливих втрат); ймовірність настання негативної події; тривалість періоду впливу ризику.

До чинників, що підвищують ризик інвестиційної діяльності, можна віднести такі: нестабільність економічної та політичної ситуації в країні; значний розмір сум, виданих вузькому колу позичальників; велика питома вага кредитів, виданих клієнтам, що мають фінансові труднощі; постійне внесення змін у політику банку по наданню кредитів та формуванню портфеля цінних паперів;

¹ *Управління ризиками банків : монографія у 2 томах / Т. : Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / За ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.*

² *Крихкий О. Л. Определение многомерного финансового риска портфеля акций / О. Л. Крихкий, М. К. Ульянова // Прикладная эконометрика. – 2007. – № 4 (8). – С. 3–17.*

³ *Ляхова О. О. Кредитно-інвестиційний портфель банків та його вплив на фінансування інвестиційних проектів в Україні / О. О. Ляхова, Т. П. Шокало // Економічний часопис-XXI. – 2011. – № 5–6. – С. 58–61.*

ліберальна кредитна політика, тобто надання кредитів без врахування фінансового стану клієнтів і інформації про них. Зовнішні ризики на мікрорівні не залежать від діяльності конкретного банку, проте впливають на формування внутрішніх ризиків.

Розвитку методик оцінки ризиків інвестиційної діяльності сприятиме дерегулювання банківського сектору для успішного просування банків на міжнародні фінансові ринки; розширення обсягів банківського кредитування та зростання кількості позичальників; розширення спектру операцій, пов'язаних із сек'юритизацією активів^{1,2,3,4}. Поява нових складних моделей оцінки ризиків дозволяють моделювати вплив численних факторів на позичальників, а також визначати кореляційні зв'язки між ними^{5,6,7}.

Для підвищення конкурентоспроможності фінансових посередників в умовах економічної невизначеності варто реалізувати пріоритетні заходи для забезпечення інвестиційної діяльності банків: консолідацію і підвищення капіталізації інфраструктури фондового ринку; формування сприятливого податкового клімату для учасників ринку цінних паперів; зниження адміністративних бар'єрів і спрощення процедур державної реєстрації випусків цінних паперів; створення широких можливостей для сек'юритизації активів і емісії нових фінансових інструментів; розширення спектру похідних фінансових інструментів і розвиток термінового ринку; впровадження механізмів, що забезпечують широку участь роздрібних інвесторів на фінансовому ринку і захист їх інвестицій; вдосконалення регулювання на фінансовому ринку.

---

¹ Cont R., Deguest R. Scandolo G. Robustness and sensitivity analysis of risk measurement procedures // *Quantitative Finance*, № 10(6), p. 593–606, 2010.

² Duffie D. *Innovations in Credit Risk Transfer: Implications for Financial Stability*. Stanford Graduate School of Business, Working Paper, 2007.

³ Embrechts P., Hofert M. *Statistics and Quantitative Risk Management for Banking and Insurance* // *Annual Review of Statistics and its Applications*, № 1, 493–514, 2014.

⁴ Ericsson J., Renault O. *Liquidity and Credit Risk* // *The Journal of Finance*, vol. 61, № 5, p. 2219–2250, 2006.

⁵ Mancini L., Trojani F. *Robust Value-at-Risk prediction* // *Journal of Financial Econometrics*, № 9, p. 281–313, 2011.

⁶ Негомедзянов Ю. А. Оценка риска по реальной волатильности / Ю. А. Негомедзянов, Г. Ю. Негомедзянов // *Финансы и кредит*. – 2015. – № 24(647). – С. 22–26.

⁷ Травкин А. И. Конструкции из парных копул в задаче формирования портфеля акций / А. И. Травкин // *Прикладная эконометрика*. – 2013. – № 32 (4). – С. 110–133.

РЕЗЮМЕ

Фінансово-економічне та обліково-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності : колективна монографія / Л.Кіндрацька, К. Павлов, Л. Шпак, О. Яценко [та ін.]; за заг. ред. В. Яценко.

Впродовж багатьох десятиліть в економічній науці йдуть дискусії про необхідність втручання держави в економічні процеси, зокрема підтримку підприємницьких структур. У сучасних умовах розвитку світового господарства економічна роль результатів підприємницької діяльності залежить не від ступеня втручання держави в ринковий механізм, а від участі в забезпеченні внутрішніх і зовнішніх умов ефективного функціонування національної економіки. При цьому значний вплив на неї здійснює стрімке зростання фінансових ринків і глобалізація світової економіки.

Наслідки глобальної економічної кризи, що охопила всі галузі народного господарства, не лише України, вимагають впровадження прогресивних заходів з боку, як уряду, так і підприємницьких структур, щодо стабілізації національної економіки.

Метою монографії є дослідження сучасних аспектів функціонування фінансово-облікової політики, окреслення проблем розвитку підприємницьких структур та визначення стратегічних підходів подолання наслідків фінансової кризи та стабілізації вітчизняної економіки.

Сьогодні проблеми українського соціуму повсякчасно досліджуються, як вітчизняними, так і західними ученими. Так, проблемам аграрного сектора, як провідної галузі економіки держави, присвячена значна кількість наукових статей, монографій; реформування соціальної сфери та функціонування банківського сектора досліджено у наукових виданнях, аналітичних доповідях, наукових роботах; адаптація вітчизняної облікової політики до європейських стандартів визначена у фахових виданнях та навчальних матеріалах.

Тим не менш, й досі існує низка питань, що потребують подальшого дослідження та удосконалення. Саме тому в монографії особливу увагу приділено державній підтримці підприємницьких структур, механізмам регулювання соціальної сфери та взаємодії ринкових і державних інститутів тощо.

Монографія складається з чотирьох розділів. Перший розділ

«Проблемні аспекти соціально-економічного розвитку підприємництва» визначає теоретичні та практичні аспекти функціонування та фінансового забезпечення підприємницьких структур в Україні. Другий розділ «Облік, аналіз та аудит підприємницької діяльності» присвячено проблемам облікової політики в умовах євро інтеграційного розвитку держави. Проблеми функціонування банківського сектора, реалізації соціальних реформ та шляхи їх подолання, досліджено третьому розділі монографії «Фінансові інститути у глобальному середовищі». У четвертому розділі «Новації фінансово-облікової політики» обґрунтовано етапи зародження, розвитку фінансової системи, визначено нормативні аспекти регулювання підприємництва в Україні.

Дослідження виконано з використанням розроблених науково обґрунтованих методологічних підходів, ґрунтується на науковому доробку провідних зарубіжних та вітчизняних вчених, що дозволило запропонувати конкретні напрями покращення функціонування як фінансової політики загалом, так і її окремих складових. Монографія має не лише науковий, але й практичний характер, адже містить конкретні положення, заходи, пропозиції щодо подальшої трансформації економічних та соціальних процесів в Україні та світі.

Авторський колектив висловлює думки, що конкретні наукові розробки у формі механізмів, схем, моделей будуть сприяти покращенню функціонуванню не лише фінансової системи України, а й сприятимуть удосконаленню облікової політики та розвитку підприємницької діяльності.

Автори: Яценко В.М. (вступ, підрозділ 1.1.), Алексеєнко Л.М. (підрозділ 4.7), Алексеєнко М.Д. (підрозділ 4.6), Гаращук О.В. (підрозділ 4.1), Збарський В.К. (підрозділ 1.3), Кіндрацька Л.М. (підрозділ 3.1), Кіщак І.Т. (підрозділ 3.2), Ключник А.В. (підрозділ 1.4), Котикова О.І. (підрозділ 1.6), Крисанов Д.Ф. (підрозділ 1.5), Куценко В.І. (підрозділ 4.1), Парасій-Вергуненко І.М. (підрозділ 3.1), Павлов К.В. (підрозділ 2.2), Солоха Д.В. (підрозділ 4.2), Шпак Л.О. (підрозділ 2.1), Яценко О.В. (підрозділ 1.2), Антонюк О.Р. (підрозділ 3.5), Бабич М.М. (підрозділ 1.6), Білошапка В.С. (підрозділ 4.87), Белякова О.В. (підрозділ 4.2), Вдовин М.Л. (підрозділ 2.4), Германенко Л.М. (підрозділ 3.6), Гільорме Т.В. (підрозділ 1.8), Дідик А.М. (підрозділ 1.7), Зомчак Л.М. (підрозділ 2.4), Іванова Т.Г. (підрозділ 4.8), Кіщак Ю.І. (підрозділ 3.2), Левченко З.М. (підрозділ 3.4), Пугаченко О.Б. (підрозділ 3.3), Сарана Л.А. (підрозділ 4.3), Сукач О.М. (підрозділ 4.3), Фомина Т.В. (підрозділ 3.3), Шевчик О.С. (підрозділ 2.3), Лисенко О.М. (підрозділ 2.5), Яценко М.В. (підрозділ

1.9), Светлова Н.М. (підрозділ 3.6), Голубка М.М. (підрозділ 2.6), Галунець Н.І. (підрозділ 1,10), Карпа І.С. (підрозділ 4.4), Кормишкін Ю.А. (підрозділ 1,10), Короткий Ю.В. (підрозділ 3.7), Партика П.М. (підрозділ 4.7), Полівода К.І. (підрозділ 4.5), Пчелинська А.В. (підрозділ 4.9), Садридінов Р.Ш. (підрозділ 4.6), Анохіна Д.А. (підрозділ 4.9), Негрецька І.А. (підрозділ 1.4).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Яценко Володимир Микитович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємства, обліку та аудиту Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Шпак Любов Олександрівна, доктор економічних наук, ректор Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Алексєєнко Людмила Михайлівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку та фінансів Івано-франківського навчально-наукового інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету.

Алексєєнко Максим Дмитрович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри банківської справи Київського національного економічного університету.

Гаращук Олена Василівна доктор економічних наук, професор, завідувач сектору взаємодії з громадськістю та ЗМІ і міжнародного співробітництва відділу організаційно-інформаційного забезпечення та роботи з персоналом Державної інспекції навчальних закладів України.

Збарський Василь Кузьмич, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства імені професора І.Н. Романенка Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Кіндрацька Любомира Максимівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Кіщак Іван Теодорович, доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

Ключник Альона Володимирівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри світового сільського господарства і ЗЕД Миколаївського національного аграрного університету.

Котикова Олена Іванівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємств Миколаївського національного аграрного університету.

Крисанов Дмитро Федосович, доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту економіки та прогнозування НАН України.

Куценко Віра Іванівна доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, головний науковий співробітник відділу соціоекологічних проблем сталого розвитку Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку»

Національної академії наук України».

Парасій-Вергуненко Ірина Михайлівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Павлов Костянтин Вікторович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та управління Камського інституту гуманітарних та інженерних технологій, м. Іжевськ, Росія.

Солоха Дмитро Володимирович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки і менеджменту Київського національного університету культури мистецтв.

Яценко Олександр Володимирович, доктор економічних наук, завідувач кафедри фінансів і кредиту Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Антонюк Олена Ростиславівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування (м.Рівне).

Бабич Микола Миколайович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»».

Білошанка Вікторія Степанівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри банківської справи ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Белякова Оксана Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри готельно-ресторанного бізнесу Київського національного університету культури мистецтв.

Вдовин Мар'яна Любомирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Германенко Людмила Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства, обліку та аудиту Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Гільорме Тетяна Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики, провідний науковий співробітник НДІ енергетики при Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара.

Дідик Андрій Миколайович, кандидат економічних наук, здобувач кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка».

Зомчак Лариса Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Іванова Тетяна Георгіївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту банківської діяльності ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Кішак Юрій Іванович, кандидат юридичних наук, доцент Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

Левченко Зоя Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри організації обліку і аудиту Полтавської державної аграрної академії.

Пугаченко Ольга Борисівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри «Аудит та оподаткування» Кіровоградського національного технічного університету.

Сарана Леся Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Сукач Олена Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Фомина Тетяна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри «Аудит та оподаткування» Кіровоградського національного технічного університету.

Шевчик Олександр Сергійович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального, адміністративного та трудового права Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Яценко Максим Володимирович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Лисенко Оксана Миколаївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри якості, стандартизації та управління проектами Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Світлова Ніна Миколаївна, доцент кафедри економіки підприємства, обліку та аудиту Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.

Пчелинська Анна Володимирівна, старший викладач Східноукраїнського національного університету імені Володимира Дала.

Голубка Михайло Михайлович, викладач вищої категорії завідувач кафедри фінансів та кредит Львівського кооперативного коледжу економіки і права.

Галунець Наталія Іванівна, асистент кафедри світового сільського господарства і ЗЕД Миколаївського національного аграрного університету.

Карпа Ірина Степанівна, аспірант кафедри фінансів суб'єктів

господарювання і страхування Тернопільського національного економічного університету.

Кормишкін Юрій Анатолійович, здобувач кафедри світового сільського господарства і ЗЕД Миколаївського національного аграрного університету.

Короткий Юрій Валерійович, аспірант кафедри фінансів і кредиту Запорізького національного університету.

Партика Павло Миколайович, здобувач кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування Тернопільського національного економічного університету.

Полівода Катерина Ігорівна, аспірант, лаборант кафедри світового сільського господарства і ЗЕД Миколаївського національного аграрного університету.

Садридінов Рустам Шасмідінович, аспірант кафедри світового сільського господарства і ЗЕД Миколаївського національного аграрного університету.

Анохіна Дар'я Анатоліївна, студентка Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Негрецька Ірина Анатоліївна, магістр Миколаївського національного аграрного університету.

ЗМІСТ

INTRODUCTION ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Фінансові проблеми економічного розвитку підприємств аграрного сектору економіки ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

1.2. Фінансове забезпечення виробництва в сільськогосподарському підприємстві ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

1.3. Фінансове забезпечення фермерських господарств ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

1.4. Поширення підприємницької діяльності на селі ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

1.5. Інтеграція України в нормативний простір Європейського Союзу як ключовий чинник підприємницької діяльності в сучасних умовах ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

1.6. Social indicators of sustainable use of the agricultural land and it's impact on food supply in Ukraine ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

1.7. Особливості застосування соціально-економічних важелів для забезпечення полівекторного розвитку промислових підприємств в Україні ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

1.8. Methodological aspects of implementing energy efficiency technologies as a provision for development of entrepreneurial activities ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

1.9. Діагностика виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств у системі чинників їх конкурентоспроможності та стратегічного управління ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

1.10. Забезпечення фінансової рівноваги аграрних підприємств в умовах глобалізації світової економіки ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

РОЗДІЛ 2. НОВАЦІЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Інноваційний потенціал підприємницьких структур в Україні ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

2.2. Етноменеджмент как составная часть этноэкономики ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

2.3. Про деякі аспекти застосування окремих видів юридичної відповідальності за порушення податкового законодавства ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

2.4. Economic-mathematical methods and models of category management in retail ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

2.5. Сертифікація персоналу у сфері оцінки відповідності ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

2.6. Історико-економічна структуризація розвитку фінансово-економічної та кооперативної освіти на Західноукраїнських землях (кінець XIX – початку XX століття) та її забезпечення ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

РОЗДІЛ 3. ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

- 3.1. Стандартизація методик фінансового аналізу в Україні: теоретичний дискурс, погляд на проблеми та шляхи вирішення *Ошибка! Закладка не определена.*
- 3.2. Фінансовий та митний контроль Миколаївської митниці в забезпеченні підприємницької діяльності *Ошибка! Закладка не определена.*
- 3.3. Посилення взаємозв'язку обліку і контролю підприємницької діяльності та їх інтеграція з іншими функціями управління *Ошибка! Закладка не определена.*
- 3.4. Організація бухгалтерського обліку основних засобів підприємства..... *Ошибка! Закладка не определена.*
- 3.5. Еволюція нормативного забезпечення аудиторських послуг: часовий аспект та вектор розвитку.. *Ошибка! Закладка не определена.*
- 3.6. Формування облікової політики підприємства щодо необоротних активів в контексті вимог Податкового кодексу України ..... *Ошибка! Закладка не определена.*
- 3.7. Оцінка логістичного потенціалу машинобудівних підприємств Запорізької області..... *Ошибка! Закладка не определена.*

РОЗДІЛ 4. ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

- 4.1. Фінансово-економічні передумови розвитку освіти: проблеми та шляхи їх подолання..... *Ошибка! Закладка не определена.*
- 4.2. Визначення фінансової складової розвитку сучасних соціально-економічних систем..... *Ошибка! Закладка не определена.*
- 4.3. Інституційне середовище бюджетного процесу *Ошибка! Закладка не определена.*
- 4.4. Фінансування житлового будівництва в умовах формування інституційно-економічних засад соціальної політики *Ошибка! Закладка не определена.*
- 4.5. Фінансове забезпечення соціальної інфраструктури в агропромисловому комплексі ..... *Ошибка! Закладка не определена.*
- 4.6. Домінанти залучення фінансовими посередниками заощаджень населення..... 308
- 4.7. Інституційні імперативи розвитку банків, недержавних пенсійних фондів, страхових компаній і інститутів спільного інвестування в умовах фінансової невизначеності..... 317
- 4.8. Довіра до банківської системи як умова успішної підприємницької діяльності ..... *Ошибка! Закладка не определена.*
- 4.9. Проблеми управління депозитними операціями подразделений банку ..... *Ошибка! Закладка не определена.*

РЕЗЮМЕ..... 349**ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ**..... 352

**“East West” Association for Advanced Studies and Higher
Education**

**FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY AND ACCOUNTING
AND ANALYTICAL SUPPORT IN BUSINESS**

SCIENTIFIC PUBLICATION

ISBN 978-3-903115-48-4

Monograph

*edited by Doctor of Economic Sciences, Professor,
V. M. Yatsenko*

Responsible assistant: Sukach O. M.

Good for printing d.d. 26.05.2016 year.
Format 60x84 1/8. Offset paper.
Convent. prin. sheet 6,61. Printing run 300 copies

---

*Printed by "East West"
Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH,
Vienna, Austria on acid-free paper.
Am Gestade 1, 1010 Vienna, Austria*